

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS KENDELSE (Femte Afdeling)

26. oktober 2016 *

»Præjudiciel forelæggelse — direktiv 93/13/EØF — artikel 99 i Domstolens procesreglement — aftaler, der indgås mellem forbrugere og erhvervsdrivende — realkreditaftaler — gulvklausul — kollektivt søgsmål — individuelt søgsmål, der har samme genstand — foreløbige forholdsregler«

I de forenede sager C-568/14 – C-570/14,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF indgivet af Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Barcelona (handelsret nr. 3 i Barcelona, Spanien) ved afgørelser af henholdsvis 1. december, 27. november og 1. december 2014, indgået til Domstolen den 9. december 2014, i sagerne

Ismael Fernández Oliva

mod

Caixabank SA (sag C-568/14),

Jordi Carné Hidalgo,

Anna Aracil Gracia

mod

Catalunya Banc SA (sag C-569/14),

og

Nuria Robirosa Carrera,

César Romera Navales

mod

Banco Popular Español SA (sag C-570/14),

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.L. da Cruz Vilaça, vicepræsidenten, A. Tizzano (refererende dommer), samt dommerne M. Berger, A. Borg Barthet og F. Biltgen,

* Processprog: spansk.

generaladvokat: M. Wathelet

justitssekretær: A. Calot Escobar,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Fernández Oliva ved procurador F. Bertrán Santamaría og abogado J. Andreu Blake
- Caixabank SA ved procurador R. Feixo Bergada og abogado Ó. Quiroga Sardi
- Catalunya Banc SA ved abogado I. Fernández de Senespleda
- Banco Popular Español SA ved abogados C. Fernández Vicién, N. Iglesias, I. Moreno-Tapia Rivas, J. Torrecilla, J. Capell og J. Piñeiro
- den spanske regering ved A. Gavela Llopis, som befuldmægtiget
- Europa-Kommissionen ved J. Baquero Cruz og D. Roussanov, som befuldmægtigede,

idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet at træffe afgørelse ved begrundet kendelse i overensstemmelse med artikel 99 i Domstolens procesreglement,

afsagt følgende

Kendelse

- 1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 7 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Disse anmodninger er indgivet i forbindelse med tvister mellem Ismael Fernández Oliva og Caixabank SA i sag C-568/14, Jordi Carné Hidalgo og Anna Aracil Gracia, på den ene side, og Catalunya Banc SA, på den anden side, i sag C-569/14, og Nuria Robirosa Carrera og César Romera Navales, på den ene side, og Banco Popular Español SA, på den anden side, i sag C-570/14 vedrørende gyldigheden af klausuler om den ordinære rentesats i realkreditaftaler, som er indgået mellem disse parter.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«
- 4 I direktivets artikel 7, stk. 1, bestemmes følgende:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Spansk ret

- 5 I artikel 721 i Ley 1/2000 de enjuiciamiento civil (den spanske lov om civil retspleje) af 7. januar 2000 (BOE nr. 7 af 8.1.2000, s. 575) bestemmes følgende:

»1. Enhver part kan på eget ansvar i hovedsagen eller som modpåstand anmode retten om at vedtage de retsbevarende foranstaltninger i henhold til bestemmelserne i dette afsnit, som den måtte finde nødvendige for at sikre effektiviteten af den retsbeskyttelse, som kan indrømmes ved en eventuel afgørelse, der måtte tiltræde partens påstande.

2. Retten kan i intet tilfælde pålægge de retsbevarende foranstaltninger, der er foreskrevet i stk. 1, af egen drift, med forbehold for bestemmelserne om særlige procedurer. Retten kan ikke pålægge retsbevarende foranstaltninger, der er strengere end de begærede.«

Twisterne i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 6 I sag C-568/14 er anmodningen indgivet i en tvist mellem Ismael Fernández Oliva og Caixabank vedrørende gyldigheden af en »gulvklausul«, der er indeholdt i den realkreditaftale, som blev indgået mellem parterne den 6. juni 2006.
- 7 I sag C-569/14 er anmodningen indgivet i en tvist mellem Jordi Carné Hidalgo og Anna Aracil Gracia, på den ene side, og Catalunya Banc, på den anden side, ligeledes vedrørende gyldigheden af en »gulvklausul«, der er indeholdt i den realkreditaftale, som blev indgået mellem parterne den 21. juni 2005.
- 8 I sag C-570/14 er anmodningen indgivet i en tvist mellem Nuria Robirosa Carrera og César Romera Navales, på den ene side, og Banco Popular Español SA, på den anden side, vedrørende gyldigheden af en »gulvklausul«, der er indeholdt i den realkreditaftale, som blev indgået mellem parterne den 21. juni 2005.
- 9 Sagsøgerne i hovedsagen har anlagt disse individuelle søgsmål og gjort gældende, at de pågældende »gulvklausuler« var urimelige i henhold til direktiv 93/13, eftersom de sikrede pengeinstitutterne, at minimumsrentesatsen i de indgåede realkreditaftaler uafhængigt af svingningerne i rentesatsen på markedet under ingen omstændigheder kunne være lavere end en bestemt værdi.
- 10 Som led i disse individuelle søgsmål har de i hovedsagerne sagsøgt pengeinstitutter anført, at der verserede et kollektivt søgsmål med samme genstand for Juzgado de lo Mercantil n° 11 de Madrid (handelsret nr. 11 i Madrid, Spanien). De har følgelig i henhold til artikel 43 i loven om civil retspleje nedlagt påstand om udsættelse af de pågældende hovedsager i afventning af en endelig dom i det kollektive søgsmål.
- 11 Efter at Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona (handelsret nr. 3 i Barcelona, Spanien) i de tvister, der lå til grund for sagerne C-569/14 og C-570/14, ved kendelse havde forkastet disse påstande, appellerede Catalunya Banc og Banco Popular Español disse kendelser for den samme retsinstans, idet de rejste en litispendensindsigelse i henhold til artikel 421 i loven om civil retspleje og nedlagde påstand om ikke udsættelse, men henlæggelse af de pågældende sager, eftersom sagsøgerne i hovedsagen var bundet af udfaldet af det verserende kollektive søgsmål.
- 12 I denne henseende har den forelæggende ret ved undersøgelsen af de forskellige berørte pengeinstitutters påstande anført, at udsættelsen eller endda henlæggelsen af de individuelle søgsmål, såfremt der verserer et parallelt kollektivt søgsmål, kan skade de pågældende forbrugeres interesser,

eftersom de sagsøgere, der har anlagt individuelle søgsmål, ikke længere kan få konkrete svar på deres påstande, men bliver afhængige af dette kollektive søgsmål, selv om de har besluttet ikke at deltage heri.

- 13 Efter at den forelæggende ret har anført, at en anmodning om præjudiciel afgørelse, der netop vedrører artikel 43 i loven om civil retsplejes forenelighed med artikel 7 i direktiv 93/13, allerede er blevet forelagt Domstolen af Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (handelsret nr. 9 i Barcelona, Spanien), har den i denne forbindelse imidlertid fastslået, at den ikke i medfør af artikel 43 i loven om civil retspleje under disse omstændigheder af egen drift kan udsætte hovedsagerne. Den forelæggende ret har følgelig rejst yderligere tvivl om foreneligheden af denne artikel 43 med den forbrugerbeskyttelsesordning, der er fastsat ved artikel 7 i direktiv 93/13.
- 14 Den tvivl, som den forelæggende ret har rejst, vedrører ligeledes foreneligheden af artikel 721, stk. 2, i loven om civil retspleje med direktiv 93/13, idet denne nationale bestemmelse forbyder retten af egen drift at vedtage foreløbige foranstaltninger med henblik på at begrænse de negative virkninger for forbrugerne, sagsøgerne i hovedsagen, af en usædvanlig lang varighed af de pågældende sager i afventning af en endelig dom i det parallelle, verserende kollektive søgsmål, hvis afgørelse kan lægges til grund for de individuelle søgsmål.
- 15 På denne baggrund har Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona (handelsret nr. 3 i Barcelona) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
 - »1) Udgør artikel 43 i [loven om civil retspleje], der hindrer retten i at foreslå parterne en eventuel udsættelse af en civil sag, når en anden ret har forelagt et præjudicielt spørgsmål for [Domstolen], en klar begrænsning af artikel 7 i direktiv 93/13 for så vidt angår medlemsstaternes pligt til at sikre, at der i forbrugernes og de konkurrerende erhvervsdrivendes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør?
 - 2) Udgør artikel 721, stk. 2, i [loven om civil retspleje], der hindrer retten i ex officio at bestemme eller foreslå vedtagelse af [foreløbige forholdsregler] i individuelle søgsmål, hvor der er nedlagt påstand om, at et generelt kontraktvilkår erklæres ugyldigt, fordi det er urimeligt, en klar begrænsning af artikel 7 i direktiv 93/13 for så vidt angår medlemsstaternes pligt til at sikre, at der i forbrugernes og de konkurrerende erhvervsdrivendes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør?
 - 3) Bør virkningerne af de eventuelle [foreløbige forholdsregler], der vedtages enten ex officio eller efter opfordring fra en part inden for rammerne af et individuelt søgsmål, forlænges indtil der foreligger en endelig afgørelse enten i den individuelle sag eller i den kollektive sag, der har betydning for gennemførelsen af individuelle søgsmål, med henblik på at sikre egnede og effektive midler som fastsat i det nævnte direktivs artikel 7?

Den forelæggende ret anmoder Domstolen om at undergive denne anmodning den fremskyndede procedure i henhold til procesreglementets artikel 105, stk. 1.«

- 16 Ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 21. januar 2015 er sagerne C-568/14, C-569/14 og C-570/14 blevet forenet med henblik på den skriftlige og den mundtlige forhandling samt dommen.
- 17 Ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 12. februar 2015, Fernández Oliva m.fl. (C-568/14 – C-570/14, EU:C:2015:100), har denne forkastet den forelæggende rets anmodninger om at undergive disse sager den fremskyndede procedure i henhold til artikel 23a i statuttens for Den Europæiske Unions Domstol og artikel 105, stk. 1, i Domstolens procesreglement.

- 18 Efter afsigelsen af dom af 14. april 2016, Sales Sinués og Drame Ba (C-381/14 og C-385/14, EU:C:2016:252), har den forelæggende ret meddelt Domstolen, at den ønskede at trække sit første præjudicielle spørgsmål tilbage. Ved denne dom fandt Domstolen under stillingtagen til forholdet mellem individuelle søgsmål og parallelle kollektive søgsmål, der tilsigter, at det fastslås, at lignende kontraktvilkår er urimelige, at direktiv 93/13 er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagerne omhandlede spanske lovgivning, der pålægger den nationale ret, ved hvilken en forbruger har anlagt et individuelt søgsmål, automatisk at udsætte søgsmålet i afventning af, at der afsiges endelig dom i et verserende kollektivt søgsmål, uden at relevansen af en sådan udsættelse for beskyttelsen af forbrugeren, der har anlagt et individuelt søgsmål, kan tages i betragtning, og uden at denne forbruger kan beslutte sig for at frigøre sig fra det kollektive søgsmål.

Om de præjudicielle spørgsmål

- 19 Ifølge artikel 99 i Domstolens procesreglement kan Domstolen, såfremt et præjudicielt spørgsmål er identisk med et spørgsmål, Domstolen allerede har afgjort, såfremt besvarelsen af et sådant spørgsmål klart kan udledes af retspraksis, eller såfremt besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål ikke giver anledning til nogen rimelig tvivl, til enhver tid på forslag fra den refererende dommer og efter at have hørt generaladvokaten beslutte at træffe afgørelse ved begrundet kendelse.
- 20 Denne bestemmelse finder anvendelse i nærværende sag.
- 21 Med sit andet og tredje spørgsmål, der skal besvares samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 7 i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der ikke giver den ret, ved hvilken en forbruger har anlagt et individuelt søgsmål med henblik på, at det fastslås, at et vilkår i en kontrakt, der binder forbrugeren til en erhvervsdrivende, er urimeligt, mulighed for af egen drift at vedtage foreløbige forholdsregler i afventning af, at der afsiges endelig dom i et verserende kollektivt søgsmål, hvis afgørelse kan lægges til grund for det individuelle søgsmål.
- 22 Det skal i denne forbindelse indledningsvis bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at en national domstol, der har fået forelagt en tvist, som skal afgøres efter EU-retten, skal kunne træffe foreløbige forholdsregler med henblik på at sikre den fulde virkning af den retsafgørelse, der skal træffes om eksistensen af de rettigheder, der gøres krav på efter EU-retten (jf. dom af 19.6.1990, Factortame m.fl., C-213/89, EU:C:1990:257, præmis 21, af 11.1.2001, Siples, C-226/99, EU:C:2001:14, præmis 19, og af 13.3.2007, Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, præmis 67).
- 23 Hvad angår den retlige beskyttelse, som forbrugerne ved direktiv 93/13 er indrømmet i forhold til urimelige vilkår i kontrakter, som er indgået med erhvervsdrivende, fremgår det af fast retspraksis, at dette direktivs artikel 6, stk. 1, hvorefter urimelige kontraktvilkår ikke binder forbrugeren, er en præceptiv bestemmelse, der har til formål at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem medkontrahenternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne (jf. i denne retning dom af 14.3.2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 44 og 45, og af 17.7.2014, Sánchez Morcillo og Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, præmis 22 og 23).
- 24 I denne sammenhæng har Domstolen fastslået, at de nationale retter af egen drift skal efterprøve, om et kontraktvilkår, der henhører under direktivets anvendelsesområde, er urimeligt, og dermed afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende, så snart den råder over de oplysninger vedrørende de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver (jf. dom af 4.3.2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 46, og af 30.4.2014, Barclays Bank, C-280/13, EU:C:2014:279, præmis 34).

- 25 Hvad angår de konsekvenser, der skal udledes af, at det af egen drift fastslås, at et kontraktvilkår er urimeligt, har Domstolen allerede fastslået, at selv om direktiv 93/13 ikke har til formål at harmonisere de sanktioner, der skal finde anvendelse i sådanne tilfælde, forpligter dets artikel 7, stk. 1, ikke desto mindre medlemsstaterne til at sikre, at der forefindes egnede og effektive midler med henblik på at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler til ophør (dom af 26.4.2012, *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 35, og af 14.4.2016, *Sales Sinués og Drame Ba*, C-381/14 og C-385/14, EU:C:2016:252, præmis 31).
- 26 Hvad angår kravet om en midlertidig beskyttelse af forbrugerne under tvister vedrørende sådanne vilkår har Domstolen bl.a. med støtte i den praksis, der følger af dommen af 13. marts 2007, *Unibet* (C-432/05, EU:C:2007:163), fastslået, at dette direktiv skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning, som – inden for rammerne af en procedure med henblik på realisering af pant i fast ejendom – ikke fastsætter bestemmelse om indsigelsesgrunde knyttet til urimelige vilkår, som udgør fuldbyrdelsesgrundlaget, og hvor den ret, der skal påkende anerkendelsessøgsmålet, og som har kompetence til at efterprøve, om disse vilkår er urimelige, ikke har mulighed for at iværksætte foreløbige forholdsregler, herunder navnlig udsættelse af den nævnte fuldbyrdelsesprocedure, med henblik på at sikre den fulde virkning af sin endelige afgørelse (jf. dom af 14.3.2013, *Aziz*, EU:C:2013:164, præmis 64).
- 27 Domstolen har ligeledes fastslået, at dette direktiv skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning, hvorefter det ikke er muligt for en ret i forbindelse med en procedure med henblik på realisering af pant i fast ejendom, ex officio eller på forbrugerens anmodning at vurdere, om et vilkår i den kontrakt, der ligger til grund for inddrivelsen af den gæld, der kan tvangsfuldbyrdes, er urimeligt, eller at vedtage foreløbige forholdsregler, herunder bl.a. opsættende virkning af fuldbyrdelsen, når iværksættelsen af disse forholdsregler er nødvendig for at sikre den fulde virkning af den endelige afgørelse, som træffes af den ret, der behandler anerkendelsessagen (kendelse af 14.11.2013, *Banco Popular Español*, C-537/12 og C-116/13, EU:C:2013:759, præmis 60).
- 28 Denne retspraksis giver i det hele således mulighed for klart at udlede besvarelsen af det andet og tredje spørgsmål, idet de i det væsentlige vedrører foreneligheden med den ved direktiv 93/13 indførte forbrugerbeskyttelsesordning af en national rets manglende mulighed for, når den er forelagt et individuelt søgsmål fra en forbruger inden for den samme processuelle sammenhæng som i dommen af 14. april 2016, *Sales Sinués og Drame Ba* (C-381/14 og C-385/14, EU:C:2016:252), af egen drift at vedtage foreløbige forholdsregler, der skal sikre den fulde virkning af sin endelige afgørelse i afventning af en endelig dom i et kollektivt søgsmål, hvis afgørelse kan lægges til grund for dette individuelle søgsmål.
- 29 Det skal i denne forbindelse fastslås, at da der ikke er sket en harmonisering af de processuelle midler, der regulerer vedtagelsen af disse foreløbige forholdsregler samt forhold mellem de individuelle og kollektive søgsmål, der vedrører direktiv 93/13, tilkommer det hver enkelt medlemsstat i sin nationale retsorden at fastsætte sådanne regler i medfør af princippet om procesautonomi, dog på betingelse af, at disse bestemmelser ikke må være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer, der er underlagt national ret (ækvivalensprincippet), og at de i praksis ikke må gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, som EU-retten tillægger forbrugerne (effektivitetsprincippet) (jf. dom af 14.4.2016, *Sales Sinués og Drame Ba*, C-381/14 og C-385/14, EU:C:2016:252, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).
- 30 For så vidt angår for det første ækvivalensprincippet synes det ikke under hensyn til de oplysninger, der indgår i afgørelserne om forelæggelse, at fremgå, at artikel 721, stk. 2, i loven om civil retspleje ville blive anvendt forskelligt i de tvister, der vedrører rettigheder på grundlag af national ret, og de tvister, der vedrører rettigheder på grundlag af EU-retten.

- 31 Hvad for det andet angår effektivitetsprincippet har Domstolen allerede fastslået, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel bestemmelse gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale retsinstanser (dom af 18.2.2016, *Finanmadrid EFC*, C-49/14, EU:C:2016:98, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis).
- 32 Det skal i det foreliggende tilfælde fastslås, at artikel 721, stk. 2, i loven om civil retspleje forbyder den nationale ret af egen drift at iværksætte foreløbige forholdsregler, selv om de materielle betingelser, der kræves i henhold til national ret for at vedtage dem, er opfyldt. Det følger heraf, at forbrugeren som led i et individuelt søgsmål, der er anlagt til prøvelse af, om et kontraktvilkår er urimeligt, og hvis resultat er knyttet til afgørelsen af et verserende kollektivt søgsmål, i henhold til de principper, der er fastlagt i dom af 14. april 2016, *Sales Sinués og Drame Ba* (C-381/14 og C-385/14, EU:C:2016:252), kun kan være begunstiget af en foreløbig beskyttelse for at afbøde de negative virkninger af en retslig procedures usædvanligt lange varighed, såfremt forbrugeren udtrykkeligt har fremsat en begæring om, at der vedtages foreløbige forholdsregler.
- 33 Det skal ikke desto mindre bemærkes, at der, henset til afviklingen af og kompleksiteten i den i hovedsagen omhandlede nationale procedure – bl.a. hvad angår forholdet mellem parallelle individuelle og kollektive søgsmål – er en ikke ubetydelig risiko for, at den pågældende forbruger ikke fremsætter en sådan begæring, uanset at de materielle betingelser, der i henhold til national ret kræves for at vedtage foreløbige forholdsregler, eventuelt er opfyldt, eftersom forbrugeren ikke er bekendt med eller ikke forstår omfanget af sine rettigheder.
- 34 Det skal således fastslås, at en sådan processuel ordning er egnet til at gribe negativt ind i effektiviteten af den retsbeskyttelse, der søges opnået ved direktivet, idet den gør det umuligt for den ret, som er forelagt det individuelle søgsmål, hvorved der er nedlagt påstand om, at et kontraktvilkår er urimeligt, af egen drift at iværksætte foreløbige forholdsregler, herunder bl.a. udsættelse af anvendelsen af dette vilkår, så længe denne ret finder det nødvendigt i afventning af en endelig dom i et verserende, parallelt kollektivt søgsmål, selv om anvendelsen af sådanne midler synes nødvendige for at sikre den fulde virkning af den endelige retslige afgørelse om eksistensen af de rettigheder, der gøres krav på i henhold til direktiv 93/13 (jf. i denne retning dom af 13.3.2007, *Unibet*, C-432/05, EU:C:2007:163, præmis 67 og 77, og af 14.3.2013, *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 59).
- 35 Når det er umuligt for den ret, der skal træffe afgørelse i en sag, at vedtage foreløbige forholdsregler af egen drift, såfremt en forbruger som led i et individuelt søgsmål som i tvisterne i hovedsagen ikke udtrykkeligt har begæret sådanne forholdsregler for at udsætte anvendelsen af en »gulvklausul« i afventning af en endelig dom i et verserende, parallelt kollektivt søgsmål, kan denne ret ikke hindre, at forbrugeren under den retslige procedure, hvis varighed kan være betydelig, betaler større månedlige ydelser end de reelt skyldige, såfremt der skulle ses bort fra det pågældende vilkår. Dette gælder så meget desto mere, når der er en reel og umiddelbar risiko for, at denne forbrugers betalingsevne i mellemtiden skades, og pengeinstitutterne indleder procedurer med henblik på realisering af pant i fast ejendom for ved afhændelsen af forbrugerens og dennes families bolig at opnå betaling for et eventuelt ikke skyldigt beløb.
- 36 På baggrund af disse kendetegn skal det bemærkes, at den i hovedsagen omhandlede processuelle ordning ikke er i overensstemmelse med effektivitetsprincippet, for så vidt som den beskyttelse, som forbrugeren er indrømmet i individuelle søgsmål, hvis afgørelse er knyttet til afgørelsen af et verserende kollektivt søgsmål, viser sig at være mangelfuld og utilstrækkelig og hverken udgør et egnet eller effektivt middel til at bringe anvendelsen af et kontraktvilkår som det i hovedsagen omtvistede til ophør, hvilket er i strid med artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 (jf. i denne retning dom af 17.7.2014, *Sánchez Morcillo og Abril García*, C-169/14, EU:C:2014:2099, præmis 43).

- 37 På baggrund af ovenstående betragtninger skal det andet og det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der ikke giver den ret, ved hvilken en forbruger har anlagt et individuelt søgsmål med henblik på, at det fastslås, at et vilkår i en kontrakt, der binder forbrugeren til en erhvervsdrivende, er urimeligt, mulighed for så længe den finder det nyttigt af egen drift at vedtage foreløbige forholdsregler i afventning af, at der afsiges endelig dom i et verserende kollektivt søgsmål, hvis afgørelse kan lægges til grund for det individuelle søgsmål, når sådanne forholdsregler er nødvendige for at sikre den fulde virkning af den retlige afgørelse, som træffes om eksistensen af de rettigheder, som forbrugeren har gjort krav på i henhold til direktiv 93/13.

Sagens omkostninger

- 38 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Femte Afdeling) for ret:

Artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der ikke giver den ret, ved hvilken en forbruger har anlagt et individuelt søgsmål med henblik på, at det fastslås, at et vilkår i en kontrakt, der binder forbrugeren til en erhvervsdrivende, er urimeligt, mulighed for så længe den finder det nyttigt af egen drift at vedtage foreløbige forholdsregler i afventning af, at der afsiges endelig dom i et verserende kollektivt søgsmål, hvis afgørelse kan lægges til grund for det individuelle søgsmål, når sådanne forholdsregler er nødvendige for at sikre den fulde virkning af den retlige afgørelse, som træffes om eksistensen af de rettigheder, som forbrugeren har gjort krav på i henhold til direktiv 93/13.

Underskrifter